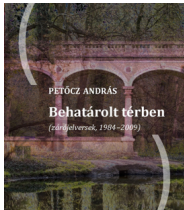

Koporsóban, menedékben

(*Petőcz András: Behatárolt térben. Tisztáj, Szeged, 2010*)

Kassák Lajos, számozott versek, avantgárd. Hívószavak ezek az új Petőcz-kötet esetében. 2010-ben újra kiadtak egy kötetet, ami kapcsolódik az avantgárd hagyományhoz, és új formát teremt. De nem úgy, hogy felbontja az összes határt, és különcködik, hiszen az felettébb unalmas volna ma már. Ez a forma, a zárójelvers valami egészen más.

„Mondhatja valaki / a zárójelre hogy koporsó- / fedél. Az is. De élettél / teli menedék is egyben, ahol boldogan nyújtózkodom” (*Zárójelvers op. 82., 90. o.*).

Petőcz András *Behatárolt térben* című kötetében száz ilyen koporsó szerepel, száz lehetőség az önfeledt nyújtózkodásra. 25 év 100 menedékét foglalja magába a kötet, szonetteket, zárójelbe tett titkos búvóhelyet. Ezekben a búvóhelyekben mormol a beszélő, ismételve sorokat, akár tizennégyszer is, imádkozik, fohászkodik, emlékezik, számot vet. És kihozza a formából, ami lehetséges. Amíg bent fekszik a koporsóban, a zárójelversben, pontosan kitapogatja határait. Klasszikus koporsó, neoavantgárd díszítéssel. Ebben a keretben tökéletesen meg tudja valósítani magát a beszélő, aki néha ironizál, néha kvázi beszélget önmagával, de mindenképp emlékezik, imádkozik, és téziseket gyárt. Olykor a bibliai sorokat értelmezi újra, saját példázatokot gyártva, olykor Pilinszkyt vagy József Attilát, megfogalmazza, hogy neki mikor kéne belesimulnia az üveglapba, vagy, hogy ő miként kezdte. Ezeknek a jelöletlen idézeteknek a segítségével idézi meg saját emlékeit, állapotait, látomásait, és önti őket formába, értelmezi újra. Huszonöt éve született meg a könyv, melynek minden darabja egy olyan zárt rendszer, amelyek kapcsolatban állnak egymással, és az irodalom több más alkotásával is. Az intertextualitás szerves része a kötetnek, minden vers táplálkozik a már eddig megírt irodalmi termésből.

A szonett hagyományosan kötött versforma, melynek felbontása mára mindennapos gyakorlattá vált költészetünkben. Formabontó szonettjei voltak Tandorinak, Weöres Sándornak, Zalán Tibornak. E forma szétzilálása tökéletes lehetőséget arra, hogy egyaránt kövessük a klasszikus hagyományokat, és újra értelmezzük, a huszonegyedik századi beszédmódra szabjuk a szövegeket. „Tizennégy sorban mindent el lehet mondani” – mondta egykor Somlyó György Petőcz Andrásnak, aki ezen felbuzdulva megírta első zárójelversét, 1985-ben, és azóta folyamatosan áldoz e verstípus oltárán. Sikerül kihasználnia a mindent elmondás lehetőségét, sikerül a mindenséget versbe vennie, úgy, hogy nem érezzük görcsösnek a törekvést, nem érezzük azt, hogy a szerző most mindent elénk akar tolni, és le akarja nyomni a torkunkon.

Az első szövegekben ez a könnyedség annyira jelen van, hogy nem fél félsorokat, vagy akár teljes sorokat is rengetegszer ismételni, annyiszor, hogy a vers olykor másból sem áll, mint egyetlen sor megsokszorozásánál. Erről tanúskodik például a hetedik darab, amely a következő mondat ismétléséből áll: „Sűrű hajlongások közepette, nagyon, nagyon udvariasan”. Az, hogy ismétléssel dolgozik a szerző, ráadásul ilyen szélsőségesen, nem ad biztosítékot arra, hogy a szöveg izgalmas lesz. A formabontás nem volna elég ahhoz, hogy lényegi gondolatot közöljön, s hangulatot teremtsen. Viszont akkor már eléri célját a szöveg, ha minimális változtatást veszünk rajta észre, a megfelelő helyen. Így történik ez ebben a szövegben is, ahol az utolsó sor tördelése megindokolja a tizennégyszeres sokszorozást: „Sűrű / hajlongások / közepette, nagyon, nagyon udvariasan.” (*Zárójelvers op. 7.*, 15. o.). Ezek a mormolások, ez a repetitivitás olyan misztikus hangulatot teremt, amit a templomban tapasztalunk, amikor a tömeg egyszerre kántál, és eggyé válik. Ezt a hangulatot erősítik a bibliai utalások, idézetek a Zsoltárok Könyvéből, olykor átírva, újraértelmezve. „

Az Úr az én pásztorom, nem szűkölködöm,
mondtam, /

hűvös hűvös keze az én vigyázásom,
bólintottam,

a pásztorom az Uram,
mondtam és hallgattam,” (

Zárójelvers op. 2.

, 10. o.). Ezek az intertextusok a kötet végére csökkennek, implicitté válnak, viszont a beszédhelyzet magasztosabbá. A későbbi szövegekben fellelhető már idősebb beszélő egyszerre közelít környezetéhez távolságtartással és mérhetetlen őszinteséggel. Rövid, helyenként félbehagyott mondatokkal fokozza a pontosságot, és a meditatív csendet, mint a 87. opusban: „

Valami úgysem lesz másképp

. Kísérnek / az arcok, évtizedek óta.” (

Zárójelvers op. 87

., 95. o.).

A meditatív csend, és maga a csend problémája rendkívül fontos ebben a kötetben. Nem csak azért, mert alapvetően a forma mellé magánbeszéd társul, ahol a lírai én egyedül van, végtelen csendben magába néz, hanem azért is, mert rendszeresen visszaér erre a témára a szerző. Ez a némaság magába foglalja a mozdulatlanságot, a nyugalmat, a szomorúságot, az erőt, a bátorságot, és isten hallgatását. Egy út a végtelenséghez, amiben talán átszakíthatja a beszélő a célszalagot. Ez a csend benne van az imában, és a szaladásban, futásban is. A futásban, „*az Isten picinyke mosolyáért!*” (*Zárójelvers op. 100.*, 108. o.).

Egyetlen téma jelenik meg a kötetben, ahol nem a hallgatás, és csend szimbóluma a meghatározó, és ez az erotika. Ebben a témakörben született szövegek más eszköztárral dolgoznak, mint a kötetben lévő összes többi. Itt le vannak festve hangok, vokálisan definiálódik a reflexió. De nem a beszélő reflexiója, hanem a beszélőről létrejövő reflexiókat olvashatjuk. Többnyire nem a férfi kiáltásait, halljuk, hanem a másik fél hangjait, amik nem engedik nyugodni a beszélőt, *legfeljebb félénk remegéssé* csillapítják buzgását. Ez a téma a kötet végére szinte teljesen eltűnik, s felváltja a számvetés, a múltba vágyódás kérdése, s leltározása a még megmaradt muníciónak. Emlékeknek, erőnek, vágyaknak.

Vétek lenne felsorolni az összes témát, amit felsoroltat a kötet, és egyben lehetetlen vállalkozás is. Csupán a kereteket jelölhetjük ki, és ami a között van, az mindig folyékony lesz. Hullámszik, megcsillan, elsötétül. Egyetlen ilyen keret maradt ki: még a nyelv, a kimondhatóság kérdése. A szavak jelentése(i), kultúrába ágyazottsága, és esztétikája. Korunk szerzőit mindig is foglalkoztatta a kérdés, és ha bele akarunk mélyedni a témába, a bődületes mennyiségű szakirodalom mellett érdemes közelebbről megvizsgálni ezt a kötetbe is.

Petőcz András úgy figyeli a szavakat, ahogy a kisgyermek figyeli a katicabogarat. Tenyerére teszi, fúj rá egyet, és szélnek ereszti. A huszonöt év alatt megalkotott kötet könnyed játék a szavakkal, amiket ha egybe olvasunk, valami nagyon súlyos dolgot kapunk. Újra és újra átrágva a könyvet mindig más tűnik benne fontosnak. A koporsóban mindig más pózban lel menedéket a beszélő.

Mechiat Zina